

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniae Agrippinae, 1707

Dubium IV. Quid & quotuplex sit vana observantia, & unde colligatur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42515

vanam & inutilem, dummodo non fiat animo discendi aliquid ab ipso, nam hoc esset expectare beneficium, & communicare cum illo: nec firma fides adhibenda est, nam sic valde honoraretur dæmon, ita cum multis, quos refert, *Sanch. hic L. 2. c. 42.* ubi latè tradit, quid liceat interrogare vel facere illi, qui exorcizat dæmonem in obsesso; de quo etiam videri potest *Tamb. L. 3. c. 8. §. 2.* & præcipuè *Leß. supra cas. 4. 5. 6.* ubi dicit licitum esse personam aliunde accusatam vel infamatam sistere coram dæmone in obsesso, ut si velit, eam confrontet ac vincat de crimine: vide tamen dicenda infra n. 44. nam in hoc videtur esse aliqua communicatio cum dæmone.

DUBIUM IV.

*Quid & quotuplex sit vana observantia,
& unde colligatur.*

Resp. I. Ea est superstitio, quâ medio aliquo improportionato & à Deo non instituto, procuratur aliquis effectus, v. g. fanitas, scientia, &c. *S. Thom. 2. 2. q. 96. a. 1. Bonac. & alii.* Differt autem à divinatione, quòd hæc tantum ordinetur ad occultorum cognitionem: illa verò ad effectum externum. Convenit cum eadem, quòd utraque nitatur pacto dæmonis, eique tribuat perfectionem propriam Dei. Unde quæ de divinatione dicta sunt, proportionaliter huic accommodari debent.

¶ II. Dividitur 1. sicut divinatio, in eam, quæ ex pacto expresso cum dæmone, & in eam quæ ex implicito pacto procedit. 2. Dividitur communiter in quatuor species. *Prima dicitur*

2) Ars notoria, quæ inspectione certarum figura-
 2) rum, vel certo aliquo jejunio, oratione, &c. utitur
 2) ad scientiam, repente ac sine labore acqui-
 2) rendam, ut faciunt Anabaptistæ. *Secunda* dicitur
 2) magia (quod nomen alioqui generale est) quæ
 2) versatur circa corpora variè immutanda,
 2) aliósque effectus miros. *Tertia* est observatio
 2) eventuum, quæ ex consideratione alicujus even-
 2) tûs conjicitur, quid sit futurum: v.g. Si ex eo,
 2) quòd casu occurrat vulpes, canis, aut cadaver,
 2) certa imminere credat, & inde actiones suas
 2) moderetur. *Quarta* dicitur Observatio sani-
 2) tatum, cum adhibentur quædam signa, oratio-
 2) nes, certus numerus crucum, sacra verba, &c.
 2) velut necessaria & efficacia ad pellendos morbos.
 2) Idem est de gestatione reliquiarum cum vana
 2) circumstantia, v.g. in tali capsâ, tot diebus,
 2) cum tali herba, &c. *Sanch. L. 2. mor. c. 40. n. 11.*
Fill. T. 24. n. 157.

2) *R. III.* Vana observantia, sicut divinatio, est
 2) peccatum mortale ex genere suo. Ratio, tum
 2) quia tribuit honorem divinum creaturæ,
 2) expectando ab ea, quod à solo Deo expectari
 2) debet: tum quia nititur pacto cum dæmone, *Leß.*
 2) *Bon. T. 2. d. 3. q. 5. p. 4. & alii.* Nec potest excusari
 2) à mortali ex parvitate materiæ, quia simpliciter
 2) & in omni materia usurpatur cognitio aut virtus
 2) Dei propria. Aliunde tamen fieri posse, ut non sit
 2) mortale, docent *Aut. suprâ cit. Dub. 2. Resp. 3.*
 2) *I.* Ratione ignorantia, si pactum sit implicitum
 2) tantum. 2. Si non adhibeatur fides, licet timeatur
 2) ita esse, vel futurum. *v. dicta de divinatione dub. 2.*
 2) *resp. 3. casu 7. & Leß. l. 2. c. 43. Dub. 8. n. 53. &*
 2) *dub. 10. n. 66.*

2) *R. IV.* Vana observantia cognosci potest

1, Ex

1. Ex insufficientia causæ adhibitæ ad effectum, “
 si nimirum nec habeat naturalem virtutem, “
 nec de supernaturali legitimè constet. 2. “
 Ex adjunctione falsæ vel vanæ circumstantiæ, ut “
 v.g. Si flagellatio fieri debeat certâ horâ, numero, “
 manu, flagro serico, si nomina adhibeantur “
 ignota vel characteres peregrini, verba falsa vel “
 apocrypha, v.g. Christum habuisse febres vel “
 spasmus, &c. Item si ponatur vis in modo “
 scribendi, v.g. Evangelium S. Joannis à virgine “
 oriente Sole, &c. 3. Si effectus statim evanescat, &c. “
Delrio l. 2. q. 5. Sanch. n. 43. Ex dictis resolves,

I. Superstitiosum est, 1. Sumere aliquam potio- “
 nem vel holum, vel quidvis aliud usurpare, “
 ad scientiam aliquam subitò acquirendam. 2. “
 Gestare amuleta, ligaturas & involucra falsis “
 characteribus consignata, contra vulnera vel “
 subitam mortem, ne possint lædi, vel ne sanguis “
 effluat, vel ad conciliandam invisibilitatem, “
 impenetrabilitatem, amorem, fortunam, nocu- “
 menta & maleficia. 3. Ex casu fortuito conjicere “
 de eventu, v.g. Sibi aliquid boni vel mali even- “
 turum; ut si manè egrediens pedem offendat, “
 ideòque domum regrediatur, timens aliquid “
 infausti. 4. Dies aliquos habere tanquam faustos, “
 alios verò infaustos, ideòque negotium omittere, “
 v.g. Die Veneris nolle ungues præscindere. 5. “
 Feminarum carminatricum benedictiones & “
 preces ad morbum depellendum adhibere. 6. “
 Projicere statuam alicujus Sancti in flumen, “
 ut pluat. 7. Si putentur Misæ non prodesse “
 Defunctis, nisi legantur septem, cum septem “
 certi coloris candelis, & septem eleemosynis. “
 8. Si unguento armario, quo gladius inungitur, “
 absens curetur. 9. Si certo Festo v.g. S. Joannis, “

„ certa orentur, vel festo S. Matthiæ hederæ folia
 „ aquis imponantur, ut cognoscatur, cui debeant
 „ nubere. 10. Si quibusdam precibus, imaginibus,
 „ aut characteribus, aut crucibus tribuatur vis
 „ certa & infallibilis, v. g. evadendi ab hoste, expel-
 „ lendi morbos, non moriendi finè prævia Con-
 „ fessione, non incidendi in infortunium. &c.
 „ Aliud tamen est, ea per orationes petere ac spe-
 „ rare, *Delr. l. 3. p. 2. q. 4. sect. 7. Suar. c. 15. Less. d. 10. n. 63.*
 „ *Sanch. n. 34. & 37. Fill. n. 150.*
 „ II. Superstitiosum non est, 1. Observare Lunam
 „ aut tempora aptiora colligendis herbis, (v. g.
 „ die S. Joannis Baptistæ) purgandis corporibus,
 „ cædendis arboribus, &c. 2. Verba Sacræ Scriptu-
 „ ræ, vel reliquias gestare ad Dei tantum honorem
 „ & finè dictis vanitatibus. 3. Circa templum
 „ alicujus certi Sancti ter jumentum circumducere,
 „ die alicujus certi Sancti equis venam secare &c.
 „ Si scilicet hæc fiant, ut major devotio excitetur,
 „ & effectus Sanctorum meritis adscribatur. Aliud
 „ tamen esset, si putarentur tales circumstantiæ
 „ infallibiles, aut planè necessariæ, aut per se effi-
 „ caces, v. *Navar. in Man. cap. 11. Addit Lay. ex Cajet.*
 „ Si homines rudes bonâ fide & ex devotione
 „ aliquem ritum ab Ecclesia non receptum obser-
 „ vent, aliquando in sua simplicitate relinquendos,
 „ cum difficulter abducantur ab eo, quod bonâ fide
 „ à suis Majoribus acceperunt. 4. Nec damnandæ
 „ quædam devotiones, quas vocant Novendiales,
 „ (v. g. novem, vel ad exemplum S. Gregorii, figuræ
 „ triginta, vel alium certum numerum Sacrorum aliq-
 „ celebrare, cum certo numero, & magnitudine nec
 „ candelarum, & similia) si fiant in memoriam app-
 „ alicujus mysterii, v. g. novem mensium, quibus non
 „ Christus fuit in utero, vel quinque vulnerum &c. tur.
 Esset

Esset tamen superstitiosum, credere, eas preces
non prodesse in majore vel minore numero.

5. Multi excusant etiam eos, qui sanant morsus
à rabido cane, quòd putent illos ad hoc habere
gratiam gratis datam, & sic tenet *Navar. l.c.*
v. Sanch. Laym. Bon. ll. cc.

III. Non est illicitum uti virtute rei naturalis,
quæ per superstitionem cognita est, modò ejus
observatio aut operatio non pendeat ab ope
dæmonis. Ratio est, quia licèt illa cognitio malè
parta sit, peccatum tamen transit; neque virtus
naturalis ex eo quidquam mali contraxit,
v. Sanch. l. 2. Moral. c. 38. Bon. q. 5. p. 4. Lay. l. 4. T. 10. c. 4.

A D D E N D A.

Q. 5. *Quas præterea regulas tradant Auctores
pro dignoscenda vana observantia.* R. §. 1. *Sanch.*

Castrop. Tamb. Gob. & alii tradunt sequentes: 1.
Quando rei vis tribuitur ad effectum, quam vim
nec à natura sua, nec à Dei vel Ecclesiæ institu-
tione habet, semper est superstitio, quia effectum
exspectas, non à natura, nec à Deo, ergo à dæmone,
cùm sperari non possit, quòd casu sit eventurus. 2.
Si res sacræ adhibeantur ad effectus vanos &
inutiles, aut si signa, aut res vanæ adhibeantur
ad effectum qualem cunque obtinendum, est super-
stitio, quia Deus non immiscet se rebus vanis, ergo
effectus non potest exspectari nisi à dæmone. 3.
Præsumitur dæmonis invocatio saltem tacita,
quando adsunt, vel verba non significativa, vel
figuræ inutiles, vel falsitas, v. g. in conditione
aliqua, vel promissio effectus infallibilis, quia
nec DEUS se immiscet vanis, nec infallibiliter
appromisit tales effectus, ergo cùm à natura
non sint, si tum exspectentur, à dæmone exspectan-
tur. 4. Quando dubitatur, an effectus sit
à vi

à vi occulta naturali, an à dæmone, potiùs judicandum est esse à natura, adeóque non esse superstitionem, quia plurimæ sunt virtutes in rebus naturalibus nobis incognitæ : itaque in dubio dicendum est id potiùs esse à natura, cum miros à natura effectus fieri videamus, quorum rationem reddere non possumus, ergo etiam in tali dubio sumus in possessione Juris ad utendum ejusmodi rebus, donec rescatur non esse à virtute naturali occulta. 5. Si dubitetur, an effectus sit à Deo, an à dæmone, præsumendum est esse à dæmone, quia cum res, quæ adhibetur, non sit naturalis causa illius, erit tantùm signum, ad cuius positionem vel Deus vel dæmon effectum ponet; de Deo autem talia operante nescim⁹, nisi in Sacramentis & sacramentalibus, estque temerarium dicere tum semper fieri miracula, ergo moraliter certò præsumitur esse à dæmone. 6. Quando ab aliquo homine aliquid mirum efficitur, potiùs censeretur fieri naturaliter, quàm magicè, quia nemo præsumitur malus, nisi probetur; quandoque etiam, maximè sanctitas operantis vel alia urgentissima indicia suadent aliquid fieri supernaturaliter & per miraculum, Deo per Sanctos suos operante. 7. Si aliqua videantur bona, aliqua autem admisceantur redolentia superstitionem, poteris usurpare cum spe eventus, si removeas superstitionem, v.g. Sanitas spondetur puero, si B. Virgini offeratur candela præcisè æquè ponderosa, quàm est puer, si tu offeras magis aut minùs ponderosam, & speres sanitatem, rectè agis.

29 §. 2. Ex datis regulis colligitur, sequentia esse superstitiosa. 1. Facere ligaturam rei alicujus, ne vaccis laceffluat. 2. Certò credere se non moriturum ex vulnere, si Festo S. Stephani in pane & aqua jeju-

jejunet, ritèque confessus communicet. 3. Festo Paschatis vel alio solenni die abstinere à carnibus, credendo se per hoc infallibiliter liberandum à febris aut alio malo. 4. Nolle adire convivium, in quo sunt tredecim, eò quòd unus certò credatur brevè moriturus, uti è convivis tredecim in ultima Cœna unus mortuus est, nempe Christus aut Judas. 5. Pondere aliquo ad funem suspenso inter pollicem & indicem explorare, quòta sit hora, toties enim dicitur pulsus dari ad latus vasis: esse autem superstitiosum evicit *Lugo* suâ experienciâ, uti refert *Tamb.* l. 2. c. 6. §. 1. n. 39. confirmâtque n. 79. ex *Baldel.* & *Delr. Sporer* quòque *T.* l. c. 5. n. 22. fatetur se sæpius usum bonâ fide, sed auditâ experienciâ *Lugonis* damnat, & addit, *Aliis ergo, & maxime illis, quibus, ut idem experirentur, imprudens auctor sui, jam pœnitens dissuadeo.* Dicunt aliqui hoc esse à pulsu arteriæ, sed contrà est, nam pulsus arteriæ est constans & naturalis, numeratio autem horarum, v. g. primæ, est arbitraria, posset enim numerari ab ortu vel occasu Solis, & per accidens est, quòd apud nos numeretur à tempore, quo Sol post horam transit Meridianum, ergo cum arteria esset pulsatura eodem modo, licet homines vellent, ut prima aliter numeraretur, non potest esse ab arteria, quòd nunc sonet prima. Deinde non potest ostendi, cur arteria, quando est prima, det potius unum, quàm duos aut tres pulsus, semper enim æqualiter movetur per impulsus sanguinis. Alii dicunt provenire à speciebus phantasiæ, quæ moveat sanguinem, & id evenisse *Lugoni*, qui tum tenebat Italiam per diem & noctem, hinc etiam fieri tantum in sanguineis calido-humidis: talem autem esse vim phantasiæ docent Medici, nam si tangant arteriam *Titii*

&

& proferant nomina *Caji & Sempronii*, dignoscere possunt, quem eorum magis amet vel oderit. *Contrà est*, unde sunt illæ species? An infusæ? an acquisitæ? & per quos actus? Deinde si fit hora secunda & ipse æqualiter nesciat, sitne prima, secunda an tertia, uti fieri potest saltem noctu expergiscenti, cur species phantasiæ movebunt sanguinem ad duos præcisè pulsus? Item, cum species phantasiæ sint mortuæ, non possunt movere phantasiam, nisi causando actum phantasiæ, de hoc actu quæro, quid pro objecto habeat; non certum numerum horarum, nam ignoratur, & vult horam explorare; nec aliquid aliud, quia nihil aliud erit connexum cum tot præcisè pulsibus. Præterea, pone quòd planè imagnetur sibi, esse tertiam, quando est prima, si arteria pulset tertua experientia fallit; si pulset semel, non est ex vi phantasiæ; unde ergo? Denique sequitur, quòd non explorem, quæ sit hora in tempore, sed quam horam mihi imaginer, id autem non est opus explorare pulsu annuli, sed hoc certitè sciam reflectendo me supra meam phantasiam, ergo tuum experimentum est planè inutile & vanum.

6. Nolle die Lunæ aliquid dare mutuò, quia credit non ita facilè reddendum: item nolle die Martis iter incipere, ne in milites incidat: item nolle nere die Sabbathi. 7. Subitò reddere vires vel sanitatem insufflatis quibusdam verbis in aurem. 8. Reddere canes mutos insufflatis vel prolatis illis verbis: *in camo & freno maxillas eorum constringe*: item istis sistere sanguinem, *Liberame de sanguinibus*: item illis, *Verbum caro factum est*, velle reddere partum felicem: item illis, *consummatum est*, sanare luxationes equorum: item illis in aurem insufflatis velle excitare laborantem morbo

morbo caduco, *ô Creatura Dei memento Creatoris tui.* 9. Si quis oret certas preces, ut Christus, B. Virgo vel Angelus sibi appareat in morte, omnino certò putans eos apparituros. 10. Certas preces orare, vel schedas circumferre, cum certa fiducia, se ideo non moriturum subitò vel finè confessione. 11. Folium trifolii gestare ad felicitatem conciliandam. 12. *Ægrotantis lecto supponere* certas herbas, ne desperet in agone. 13. Schedas profanas infra limen stabuli deponere, ut pecora transeuntia omne malum evitent. 14. Putare domum muniri contra fulmen, si die palmarum ramus palmæ ter circumferatur, & extra domum relinquatur. 15. Credere gallinas fore liberas ab Accipitre, si primum, quod ponunt, ovum detur Pauperi. 16. Conservare ova die Veneris Sancto posita ad restinguendum incendium. 17. Fricare dentes vel oculos sub elevatione, ut dolor dentium vel oculorum depellatur. 18. Aliquid infaustum metuere, si videantur duo Sacerdotes simul elevantes Hostiam in Misfa. 19. Si avis mcestum canat, corvus crocitet, lepus prætercurrat, credere prænunciari alicui mortem vel infortunium. 20. Pueros aut chartulas nomine Puerorum inscriptas mittere per fissuram arboris, ut sanentur à ruptura, uti *S. Thom. & alii cum Burgh. cent. 1. cas. 46. habent.* 21. Ungere gladium adhuc calentem sanguine vulnerati, ut in distans sanetur, cum communi *Burgh. cent. 3. cas. 29.* 22. Ex nomine in Baptismo imposto conijcere, an aliquis sit probus vel improbus. 23. Dum tonat, volutare se in terra, ut dolor tergoris cesset. 24. Cingulo metiri ægrotum, ad dignoscendum, à quo fit sanandus. 25. Filo metiri corpus ægroti, illudque postea secare ad sanandum morbum. 26. Securi dividere stramen,

stramen, ut tumores manuum sanentur. 27. Ferrum, quo cæsus es, infigere larido porcino, ut tu saneris. 28. Ligare arborem aut rem aliam loco vulneris sanandi. 29. Summo manè scopis tangere olera, ut sint secura ab erucis. 30. Manè lavare manus, credendo tum sagas nocere non posse. 31. Ferrum catenæ, ex qua pependit patibularius, aut manum suspensi adhibere ad miros effectus. 32. Certam schedam affigere januæ, ut ad eam cogatur venire fur. 33. Si plures veniant in suspicionem delicti, comedere salem & panem, ut is, qui nocens est, malè habere incipiat & sic prodatur. 34. Si adit mulier, de qua suspiceris, quòd sit saga, invertere scopas, ut si saga est, abire non possit, nisi gresu averso seu cancrino. 35. Ad pellendos morbos uti annulo confecto ex oblati Crucifixo die Veneris sancto. 36. Globos transmittere per certum anulum certo die & horâ fabricatum, ut quodcumque explodes, tangas, quod intendis. 37. Credere lac statim coagulandum in butyrum, si in illud immittatur ferra ferrea necdum adhibita ad usum. 38. Lignum è feretro, in quo jacuit mulier mortua, appendere collo pecudum, ne ægrotent vel ut sanentur. 39. Credere se peccaturum, si extremâ Unctione semel acceptâ ambulet nudis pedibus. 40. Cingulo prægnantis mulieris pulsare campanam, ut habeat felicem partum. 41. Si gallina instar galli cantet, credere malum imminere. 42. In lusu mutare situm corporis, aut complicare pedes, ad evitandû infortunium. 43. In nocte S. Joannis orare, ut in somno appareat ille, cui nubere debeat: item credere se non ducturum uxorem eo anno, quo coram se ignis fuit coopertus cineribus: atque de similibus superstitionibus circa Sponsos & Sponsas multa

multa habet *Gob. Tr. II. à n. 1010.* 44. Adjurare creaturas irracionales, modo in Ecclesia insolito, ne incipiant aut pergant nocere ; item animalia noxia citare ad iudicium, vel excommunicare: aliud est, si fiat modo ab Ecclesia præscripto, tum enim nubes & tempestates non adjurantur directè, sed vel Deus deprecativè, ut malum avertat, vel dæmon imperativè, ne noceat. 45. Gestare lapidem fulmineum, super quo tria Sacra sint lecta, ut quis sit fortis. 46. Tres virgas salicis ducere per os, deinde eas suspendere in camino, ut postquam fuerint arefactæ, desinat graveolentia halitûs. 47. Vertere se ad Lunam crescentem, & strumâ manu apprehensâ dicere, *Quod video, crescat, quod tango detumescat.* 48. Credere me moriturum ideo, quia alius me innocentem ad Iudicium divinum citavit : Si tamen citatus es, quia eras nocens, meritò times, quia *Drexelius* in suo Tribunali L. 2. c. 3. affert 24. ejusmodi citationes, quæ effectum habuerunt : an autem liceat ita citare, dicemus L. 4. n. 1530. 49. Ponere certam spem in deferendis certis nominibus ; quæ, ut licitè circumferantur, habere debent has conditiones, ut sint nota & sancta, ut habeant characteres notos & sanctos, ut contineant vera ac pia, ut nulla ponatur spes in loco, tempore, numero scribendi, nec in modo deferendi vel allegandi ea, ita *Alloza V. Superstitio. S. 2. n. 24.* 50. Credere, quòd imagines astrologicæ & characteres aliæque figuræ artificiales, quæ sunt factæ sub tali constellatione vel signo, ratione sui artificii vel imaginis habeant vim ad hunc vel illum effectum, *S. Thom. & Sanch. L. 2. c. 40. n. 50.* cum aliis multis, contra quosdam, qui conantur defendere. Qui plura volet exempla superstitionum hoc tempore usitatarum, consulat

C

Gobat,

Gobat, qui per 30. paginas, præcipuè à n. 923. sexcentas ejusmodi nugas affert.

- 30 §. 3. Multa secundùm diversos Authores damnantur vel excusantur à superstitione, v.g. I. *Leander* negat, alii probabilius affirmant esse superstitionem, si quis ex aura, quæ est certo die, v.g. Festo *S. Urbani* vel conversionis *S. Pauli*, velit prædicere, qualis sit futura per annum. Audi *S. Chrysof.* Hom. adversus eos, qui observant novilunia; *Non audis Apostolum dicentem, dies observatis & menses & tempora & annos? metuo vobis, ne frustra in vobis laboraverim: nempe extrema hoc amentia est, propter unum diem, si auspiciatus fuerit, per universum hoc expectare annum &c.* 2. *Raym.* apud *Gob.* n. 960. arguit superstitionis eos, qui statuunt Patronum suum menstruum honorare jejuniis, licet Festum illius in Dominicam incidat; item eos, qui omnes suas satisfactiones donant Defunctis, cum ipsi maximè indigeant, sibi que applicare deberent: Sed alii meritò contradicunt, nam quoad priorem partem, rectè docent *Sanch. & Tamb.* per se loquendo, nullum esse peccatum die Dominico jejunare: quoad alteram, vide dicta L. 2. n. 179. 3. *Gob.* n. 961. non omnino damnat certæ superstitionis eos, qui putant sanguine vulnerati misto cum quodam pulvere sympatico sanari posse recens vulnus hominis ad trecentos passus distantis, quia fortè verum est, quòd aliquæ qualitates diffundantur per medium, uti cadavera odorem mittunt per multa milliaria, teste *S. Thom.* multisque Philosophis: Sed rem illam reliqui communiter damnant, videtur enim incredibile, quòd qualitates talis pulveris possint ita longè per muros & media corpora interjecta undequaque diffundi; quòd si dicant agere in distans, adhuc

adhuc minus probabilitatis habet. 4. Quidam 33
suspectum habent, sed *Gob. n. 1014.* absolvit à super-
stitione eum, qui gestat nummum benedictum
& insignitum figurâ *S. Georgii*, eum fiducia,
se non casurum ex equo, vel si cadat, casum fore
innocuum, non apparet enim, cur superstitiosum
sit, si quis non appromittat sibi infallibiliter
talem effectum, sed speret per merita & intercessi-
onem *S. Georgii Equitis*. 5. Aliqui absolutè 34
damnant, aliqui autem absolutè excusant
à superstitione eos, qui putant se habere vim aut
gratiam sanandi certos morbos, vel qui ad tales
accedunt sanitatis causâ, uti refert *Sanch. n. 45:*
Dian. autem p. II. T. 4. R. 42. citans *Delr.* & alios sic
habet: *Non videtur superstitiosum, quòd in Belgio*
omnes nati die Veneris sancto putentur suo contactu
sanare à febris, aut quòd septimus masculus
ex legitimo Matrimonio natus nullâ femineâ prole
intermediâ sanare possit strumosos. *Sanch. verò & Gob.*
nec universaliter improbant, quia *DD.* graves
approbant, & *Ecclesia* id permittit, potèstque *Deus*
certis familiis certas ejusmodi gratias gratis datas
tribuere; imò etiam potest certis hominibus
certa virtus naturalis convenire ad morbos
ejusmodi sanandos, uti ex *Plinio* ostendit *Azor*,
attamen etiam universaliter non est approbandū,
nam in primis putat *Delr.* hanc gratiam solis
Catholicis concedi à *Deo*; deinde non est credibile
tam multis hominibus impiis concedi, quos
se habere jactant: unde ab Ordinario prius rigidè
examinandi sunt, & repellendi, si vana vel parum
honestâ admisceant. Videri potest *Sanch. supra*, ubi
optimè & fusè de ea virtute discurret, affertque
signa dignoscendi, qualis sit.

§. 4. Quod attinet ad virgam, quam vocant 35

C 2 divinatoriam,

divinatoriam, Sacra Congregatio generalium Inquisitorum de Mandato Clementis XI. post exactum examen Theologorum, die 26. Oct. 1701. damnavit & prohibuit librum, cui titulus, *La Physique occulte ou traité de la baquette divinatoire*: usum tamen talis virgæ pro inve- niendis metallis & fontibus approbârunt vel ausi non sunt improbare *Majolus, Peucer, Fludd, Libavius, Willemius, Fromman, Dechales, Hirnbaim, Saint Romain, Royer*; è contrâ eum usum damnant *Agricola, Paracelsus, Roberti, Stengelius, Forerus, Casius, Fabri, Kircherus, Aldrovandus, Schottus, Conradus, Sperling, Menestrier, Natalis Alexander, Commentator Liter. Tolly, Auctor libri sub titulo, Histoire critique des pratiques superstitieuses*, qui p. 2. c. 3. ad discernendum, sítne effectus natu- ralis an non, ponit hanc regulam, *Tum est causâ naturalis, si in eisdem circumstantiis Physicis semper agat eodem modo*: è contrâ, *tum non est naturalis, si in eisdem circumstantiis Physicis non semper agat eodem modo, sed requirat, v.g. ut à certis personis applicetur, ut cum certa intentione, sub recita- tione certorum verborum, cum circumstantiis aliquibus purè moralibus, quæ modum agendi physicum immutare non possunt. Ex illa regula infert c. 4. per virgam non posse detegi limites agrorum, nec latrones vel homicidas, nec res perditas vel furto sublatas, quia quòd hic vel ille lapis sit limes agri, pendet à circumstantia morali hominum ponentium ex illa intentione, virga autem coryli vel quæcunque alia non attrin- git moralia*: Similiter quòd hic homo sit latro vel homicida, aut quòd hæc pecunia sit perditâ aut furtiva, est circumstantia moralis, quâ non immutatur vis aut modus naturalis agendi, quem

quem habet virga. Similiter c. 5. infert non esse effectum naturalem, si virga detegat fontem vel metalla, 1. Quia virga flectitur, ubi illa non sunt; & non flectitur, ubi illa sunt, uti experienciâ certum est, causa autem naturalis semper eodem modo agit in eisdem circumstantiis: 2. Virga ad nimis multa flectitur, quæ planè diversas habent naturas & exhalationes: 3. Cur non æquè flectitur ad detectas aquas & metalla? 4. Non flectitur ad aquas & metalla, si intentio sit inquirendi aliquid aliud, hæc autem est circumstantia moralis tantum, nec per intentiones nostras potest variari effectus naturalis. 5. Vis exhalationum non est tanta, ut posset flectere virgam, multò minùs frangere, quando forti manu attinetur. 6. Non deberet torqueri in manu, seu verti, sed purè flecteretur versùs locum, uti non vertitur ferrum per magnetem, sed purè trahitur, vel rectà accedit. 7. Apud aliquos torquetur ad ferrum, si in acie virgæ ponatur ferrum, apud alios per hoc non impeditur ejus virtus, ergo ob diversitatem moralem personarum agit difformiter, ergo non est causa naturalis. Idem Auctor probat c. 7. dæmonem sæpe agere, quamvis nullum cum eo pactum intercedat, ut sic decipiat & in peccata paulatim inducat. Denique p. 3. c. 4. circa clavem S. Huberti & similia dicit expedire, ut non sit ejus usus. Addit in talibus sæpe committi superstitionem, quia exigitur miraculum per signa, quæ aliquando miracula patrârunt, sed non habent à Deo promissionem futuri semper miraculi: è contrâ, illa circa Reliquias & Novenam S. Huberti nil continere superstitionis, post audita judicia Theologorum & Medicorum Lovanienfium, declaravit 4. Octob. 1690. Joannes Ludovicus Ep. Leod.

§. 5. In dubio, an aliquid sit superstitiosum, putant *Tamb. Gob.* & alii non peccari mortaliter, si quis semel aut iterum operetur, non exspectans certò effectum, sed veluti experturus. Addit *Tamb.* extrinsecè saltem probabile esse, quòd in tali dubio, si adsit gravis necessitas, v.g. ob recuperandam sanitatem, quæ aliter restitui non potest, possis sinè ullo peccato adhibere tale medium, factâ priùs protestatione, quòd nolis in ullum pactum cum dæmone consentire: *Alloza n. 5.* citans alios sic habet, *Licetè potest quis experiri, an in aliqua observantia sit pactum cum dæmone, protestando se nolle talem effectum, si à dæmone est:* tum enim magna necessitas, inquit *Gobat*, facit tibi jus ad exponendum te dubio periculo superstitiosis. Sed non obstante horum sententiâ, res illa plena est periculi, adeòque vitanda; unde quod *Sanch. n. 25.* ait, si quis non seriò, sed joci causâ, & ad experiendum effectum causâ curiositatis semel utatur vanâ observantiâ, hoc fore tantùm veniale, quamvis non ausim dicere esse improbabile, cum etiâ *Tancredi, Tamb. Arsd.* & alii dicant fore tantùm veniale, licet fiat semel aut iterum, est tamen prorsus disuadendum, & circa hoc idem videtur dicendum esse quod n. 11. est dictum. Denique *Tann. & Stoq. L. I. p. 3. n. 428.* sapienter monent, sæpe melius esse ad tempus permittere superstitiones simplicium hominum, quam admonere, si prævideantur jam non abstenturi, nam admonendo fiet, ut sublatâ invincibili ignorantia peccent mortaliter aut saltem graviùs, cum antea vel bonâ fide vel saltem cum minore remorsu operantes, vel non peccarent, vel peccarent leviùs: postmodum tamen datâ occasione paulatim erunt disponendi & ab ejusmodi rebus abducendi.

Q. 6. Si mulier sit suspecta, an licitum sit 37
 per submersionem in aquam explorare, an sit saga:
 dicuntur enim sagæ habere ex pacto cum dæmone,
 ut licet immergantur, tamen non demergantur,
 sed supernatent. R. Non est hoc permittendum
 Magistratui, quia est aliquid insolens & non
 secundum Præscriptum Legum: Si tamen fiat,
Less. in Auct. V. *Magia* c. I. putat secluso scandalo
 non fore mortale, quia mea immersio nullum
 habet annexum pactum cum dæmone, sed pactum
 quod est inter dæmonem & sagam, respicit tantum
 supernatationem sagæ, quæ sequitur post meam
 immersionem, ego autem tantum volo per actio-
 nem de se indifferentem deprehendere, an mulier
 habeat illud pactum; sicuti, inquit *Less.* c. 3. si saga
 haberet pactum cum dæmone, ut quamvis punge-
 retur aciculis, tamen non sentiret dolorem, posset
 etiam Magistratus experiri, an ita esset, ob ratio-
 nem jam datam: addit tamen ex ejusmodi indicio
 non licere procedere, nequidem ad torturam,
 præsertim gravem, sed tantum esse signum proba-
 bile, quod multis aliis junctum posset æquivalere
 semi-plenæ probationi.

Auctores alii communiter cum *Binsf. & Delr.* 38
 L. 4. c. 4. q. 4. & 5. damnant ejusmodi actiones, I.
 Quia aliàs etiam liceret per ferrum candens vel
 prunas ardentes explorare, an aliqua esset adul-
 tera. 2. Quia non licet cooperari actioni magicæ,
 uti dictum est L. 2. n. 271. nec communicare
 cum dæmone, nec sagam inducere ad illicitum
 usum sui pacti.

Ad has rationes *Respondet Less.* Ad I. n. conseq.
 hic enim esset tentatio Dei, quia expectaretur 39
 effectus miraculosus, quod non est de immersione
 in aquam. Ad 2. dicit nihil horum fieri,

sed immergentem ista omnia tantum permittente, uti non censeor communicare cum hoste, nec concitare cives ad rebellionem, si, ut explorem, an non habeant pactum cum hoste, eurem noctu hora 12. in moenibus accendi facem, de quo signo pro me invadendo dicebatur esse conventum inter illos, nec ideo sum causa, nisi tantum permissiva, quod cives viso signo renovent voluntatem rebellandi, sed tantum dedi occasionem per actionem de se licitam.

40 Quidquid sit de his, sufficit nobis, quod Ecclesia Probam illam graviter probibuerit, uti fuse ostendit *Delrio*, hinc dicimus eam saltem ideo esse illicitam.

DUBIUM V.

Quid sit maleficium, & quomodo possit tolli.

41 **R**esp. I. Maleficium est vis nocendi aliis ex pacto & cooperatione daemone. Differt à Magia, quod hæc intendat facere mira, illud autem dirigatur ad nocendum, *Tol. L. 4. c. 16. Fill. T. 24. c. 8. q. 1.*

R. II. Maleficium aliud dicitur Amatorium seu philtum, cujus usus est ad carnalem amorem vel odium excitandum, daemone hominis phantasmiam commovente, nihil tamen agente in voluntatem: Unde patet, si maleficio sic infecti labantur, eos verè peccare, quia libertas non aufertur. Aliud dicitur veneficium, quo alicui personæ, vel ejus bonis damnum infertur. *Fill. l. c. n. 183. Azor. Tom. 1. L. 9. c. 26.*

R. III. Contra maleficia uti licet, 1. Remediis petitis ex medicina. 2. Exorcismis & Sacramentis Ecclesiæ, peregrinationibus, invocationibus Sanctorum. &c. 3. Destructione signorum,

per